

Nr 3.

Ankom till Riksdagens kansli den 28 februari 1912 kl. 12 m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning af herrar Fredrik Berglunds och Roséns motion, nr 87, om beredande af rätt för pensionerad ordinarie järnvägstjänsteman till fribiljetter för visst antal resor å statens järnvägar.

I en till Första kammaren afgifven motion, nr 87, hemställa herrar Fredrik Berglund och Rosén:

»att Riksdagen behagade hos Konungen anhålla om meddelande af bestämmelse, att pensionerad ordinarie järnvägstjänsteman (man eller kvinna) må vara berättigad att årligen erhålla fribiljetter efter förut innehafd klass, för två resor fram och åter å statens järnvägar.»

Motionen.

Till stöd för denna hemställan hafva motionärerna anfört följande:

»Under tjänstetiden äro järnvägsmännen berättigade till ett visst antal fria resor å statens järnvägar.

Motiveringen.

Detta innebär för dem en ekonomisk fördel af ganska stor betydelse, som måste tagas i betraktande vid en uppskattning af löneförmånernas värde. I många fall kan järnvägsmannen just med hänsyn till denna rätt hafva på ett ekonomiskt fördelaktigare sätt ordnat sina lefnadsförhållanden än som därförutan varit möjligt. Och fränsedt den ekonomiska sidan betraktas de fria resorna såsom en alltid högt skattad förmån.

I och med afskedstagandet upphör emellertid helt och hållet för järnvägsmannen denna förmån, hvarvid han under kanske flera tiotal af år vant sig,

och hvarefter han måhända gjort anordningar, som nu måste rubbas. Vid beräknaudet af pensionsbeloppet lämnas förmånens värde åsido och de minskade inkomsterna gifva honom i många fall ej tillfälle att köpa de biljetter, han förut alltid fritt bekommit. Den i allmänhet ansträngande tjänstgöring, järnvägsmannen under sin tjänstetid haft, nödgar honom dessutom att mången gång besöka bad- eller kurorter för att söka återvinna eller åtminstone förbättra sin under tjänstgöringen ofta nog hårdt angripna hälsa.

Det synes vid sådana förhållanden vara med billighet öfverensstämmande, om han äfven som pensionerad i någon mån finge behålla den gamla förmånen.

Enligt 1910 års statistik befordrade statsbanorna detta år något öfver tjugu och en half miljoner resande.

Då pensionärernas antal samma år var 1,220, visa dessa siffror, huru obetydligt resandefrekvensen skulle påverkas, äfven om hvarje pensionär erhöle och begagnade sig af två fria resor årligen. Härvid skulle nämligen på cirka 8,500 resande endast komma en pensionär.

För statens järnvägar vore denna ökning utan betydelse, särskildt då det toges i betraktande, att enligt senast tillgängliga statistik (1908) platsbesättningen i tågen endast utgjorde 26,3 % af hela antalet tillgängliga platser. Då dessa pensionärer äro bosatta öfver hela landet, kan ej heller någon anhopning förekomma, liksom i hvarje fall innehafvare af fribiljett först i händelse af platstillgång äger att medfölja tåg.

Man torde här med fog kunna säga, att ingen kostnad för staten skulle uppkomma vid beviljandet af en dylik förmån, men att däremot den handling af välvilja, som visades dessa pensionärer, mångfaldigt skulle uppvägas af social trefnad och erkänsla, därigenom att staten, utan ekonomisk uppoffring, beredde sina uttjänta veteraner en fördel, som skulle tolkas såsom ett tack för ett lifslångt och sträfsamt arbete utfördt i statens järnvägars tjänst. En sådan billig hänsyn är äfven iakttagen i våra grannländer, Norge och Danmark.

I Norge erhöles nämligen pensionstagare vid statsbanorna 6 fribiljetter årligen för sig och hustru, och i Danmark kunna pensionstagare, efter ansökan hos generaldirektionen, erhålla fribiljett vid särskilda tillfällen.

Då det torde kunna anses vara med billig hänsyn förenligt, att pensionärerna vid statsbanorna erhöles ett begränsadt antal fribiljetter, och då detta icke komme att föranleda någon som helst utgift för statsverket,

enär det alltid är beroende af tillgång till plats i tåget, om på fribiljett resande person skall få medfölja detsamma, tillåter vi oss hemställa, att» etc.

Den fråga, som i motionen behandlas, var första gången före i Riksdagen år 1898, då herr A. F. Broström i en af honom uti Andra kammaren väckt motion, nr 167, hemställde om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för pensionerade tjänstemän och betjante vid statens järnvägar till ett visst antal fribiljetter för resa å statens järnvägar för egen del och för deras hustrur. Riksdagen afslog dock i enlighet med statsutskottets hemställen ifrågavarande motion. Utskottet motiverade sin ståndpunkt i frågan därmed, att järnvägspersonalen icke vore i behof af eller berättigad till fribiljetter mera än andra af staten pensionerade tjänstemän, och att ett bifall till motionen skulle hafva till följd, att jämväl från andra grupper pensionstagare skulle framställas anspråk på att komma i åtnjutande af samma förmån, hvarjämte utskottet uttalade såsom sin mening, att statens inkomster af järnvägstrafiken ogynnsamt skulle påverkas genom utdelande i större skala af fribiljetter till statsbanorna.

*Utskottets
yttrande.*

Sedermera har järnvägsstyrelsen dels i skrifvelse den 13 september 1904 dels ock i yttrande den 16 mars 1908 öfver en till Kungl. Maj:t ställd anhållan af ett antal pensionerade järnvägstjänstemän gjort underdåniga framställningar i nu förevarande syfte. I sistberörda yttrande hemställde järnvägsstyrelsen, att pensionerade järnvägstjänstemän skulle erhålla fribiljett för en resa fram och åter eller för två enkla resor om året samt rätt att lösa biljetter till högst två resor fram och åter eller fyra enkla resor om året mot en afgift af 15 öre pr zon i tredje klassens vagn, till tredje klassens biljettpris i andra klassens vagn och mot en afgift af 40 öre pr zon i första klassens vagn, dock med stadgade tilläggsavgifter, där snälltåg eller sofvagn begagnades. Dessa framställningar blefvo dock af Kungl. Maj:t afslagna.

Motioner i enahanda syfte väcktes sedermera åren 1909 och 1910 i Andra kammaren af herrar Camitz och Berglund. Båda åren tillstyrkte kammarens tillfälliga utskott skrivelser till Kungl. Maj:t med begäran om utredning utan att dock härtill kunna vinna kammarens bifall.

Bestämmelserna om fribiljetter vid statens järnvägar återfinnas i kungl. brefven den 30 mars 1908 och den 23 december 1909, det förra närmast föranledt af Riksdagens skrifvelse den 16 maj 1903, nr 101, däri Riksdagen, under uttalande af att en inskränkning i beviljandet af fribiljetter borde, i den mån ske kunde, åvägabringas, ifrågasatt en omarbetning af grunderna för utfärdande af dessa fribiljetter.

Enligt nämnda kungl. bref äger järnvägsstyrelsen utdela fribiljetter, stående eller tillfälliga, förutom till befattningshafvare vid statens järnvägar jämte deras hustrur och barn, till följande personer, nämligen: statsministern, chefen för och vissa ämbetsmän inom civildepartementet, järnvägsfullmäktige, öfverrevisorerna vid statens järnvägar, landshöfdingar, biskopar och länsmän inom respektive län, stift eller distrikt, åtskilliga utom statens järnvägar stående personer för uppdrag i dessas tjänst samt slutligen enligt särskilda aftal vissa »resebyråer och dylika», befattningshafvare i ordinarie tjänst vid enskilda svenska och vissa utländska järnvägar äfvensom post-, telegraf- och tulltjänstemän i vissa fall.

Dessutom innehafvas fribiljetter af ett fåtal högre f. d. järnvägsfunktionärer o. a., år 1912 af tillhopa 13 personer. Under de senare åren hafva nya framställningar om sådana biljetter afslagits.

Enligt den för tjänstemän vid statens järnvägar gällande pensionslagen af den 4 juli 1910 utgår pension (ålders-, sjuk- och invalidpension) efter en med hänsyn till tjänsteår m. m.* bestämd procent af det ordinarie arfvodet, ökad med 20 %. Af chefens för civildepartementet yttrande vid tillstyrkan af propositionen angående ifrågavarande pensionering** framgår, att dessa 20 % anses motsvara inkvarteringsersättningen; och har någon hänsyn till värdet af fribiljett sålunda icke därvid tagits.

Enligt uppgift skulle antalet pensionärer (ålders-, sjuk- och invalid-) för närvarande utgöra 1,481.

Vid öfvervägande af förevarande motion finner utskottet det vara behjärtansvärdt, att befattningshafvare vid statens järnvägar såsom erkänsla för under en lång följd af år utfördt arbete i dessa järnvägars tjänst i någon mån bibehållas vid en förmån, som de på grund af denna sin tjänst åtnjutit. Saknaden af denna förmån är äfven utan tvifvel för de flesta vida större än man i allmänhet torde vara benägen att antaga; beroende detta ej blott på ekonomiska skäl utan äfven på det värde, den f. d. tjänstemannen sätter på att fortfarande känna sig hafva ett visst samband med det verk, han under sin krafts dagar tillhört.

Ett skäl för bifall till motionen finner utskottet äfven däri, att vid bestämmandet af dessa tjänstemäns pensioner hänsyn icke kunnat tagas till merberörda förmån.

Utskottet, som stärkts i sin uppfattning däraf, att ej blott våra grannländer, Danmark och Norge, utan äfven åtskilliga enskilda järnvägs-

* Ålders- och sjukpension utgår efter minst 10 tjänsteår.

** 1909 nr 132 s. 89 o. f.

bolag här i landet bereda sin pensionerade personal förmånen af vissa fribiljetter, kan icke heller finna de skäl för afstyrkande, som anförts af 1898 års statsutskott, vara öfvertygande. Utskottet kan sålunda ingalunda finna, att enahanda anspråk skulle kunna med lika berättigande framställas från andra grupper pensionstagare. Det nu ifrågasatta medgifvandet måste nämligen anses grunda sig på en med järnvägstjänsten förenad förmån. I den mån fribiljetter tillerkänts andra statens tjänstemän, har sådant skett allenast för att underlätta fullgörande af deras tjänsteåligganden.

Ej heller kan utskottet anse, att statens inkomster af järnvägstrafiken skulle i nämnvärd mån ogynnsamt påverkas af ifrågavarande medgifvande. Detta torde så mycket mindre vara att befara som utan tvifvel dels en stor del af pensionärerna på grund af ålder och sjukdom samt af de med resorna förenade öfriga utgifter icke komma att begagna sig af medgifvandet, dels ock större delen af resorna icke skulle företagas, därest fribiljetter ej medgäfves.

På grund af hvad sålunda anförts finner utskottet pensionerad järnvägspersonal böra beredas förmånen af vissa fribiljetter men anser utredning erfordras, i hvad mån sådan förmån bör utgå, dock att ett vidsträcktare medgifvande än motionärerna föreslagit ej synes utskottet böra ifrågakomma. Äfven torde kunna ifrågasättas, huruvida icke förmånen må göras beroende af den tid pensionär tjänstgjort vid järnvägarna.

Utskottet får sålunda hemställa,

att Första kammaren behagade för sin del besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida och i hvad mån pensionerad ordinarie järnvägspersonal bör erhålla fribiljetter, samt därefter vidtaga de åtgärder, hvartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 27 februari 1912.

På utskottets vägnar:

G. LAGERBJELKE.